

ΠΑΣΧΑ ΣΤΗΝ ΝΑΞΟ

Το Πάσχα όπως και τα Χριστούγεννα είναι μεγάλες γιορτές γεμάτες θρησκευτική κατάνυξη και οικογενειακή θαλπωρή. Την Μεγάλη εβδομάδα υπάρχει μεγάλη και συγκινητική κινητικότητα σε όλα τα μοναστήρια και τις εκκλησίες του νησιού. Την Μεγάλη Παρασκευή οι κοπελιές καθαρίζουν τις εκκλησίες και στολίζουν τον Επιτάφιο. Το βράδυ ακολουθεί η περιφορά, όπου ο κόσμος ακολουθεί την πομπή με κατάνυξη και θρησκευτική ευλάβεια.

Η τελευταία μέρα της Σαρακοστής είναι το **Σάββατο του Λαζάρου**.

Ο Λάζαρος ήταν ένας πολύ καλός φίλος του Χριστού και η ανάστασή του από τον Χριστό ήταν ένα σημάδι για την δική Του Ανάσταση μετά από μία εβδομάδα. Αυτήν την μέρα, σε κάποια χωριά, οι γυναίκες ψήνουν μικρά ψωμιά στο σχήμα ανθρώπινου σώματος σπαργανωμένου, όπως παριστάνεται στις εικόνες ο Λάζαρος και για μάτια βάζουν μοσχοκάρφια (γαρύφαλλα). Είναι τα λεγόμενα "λαζαράκια" ή Λατζαράκια και τα παιδιά πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούν τα κάλαντα του Λαζάρου.

(Απεραθίτικο Λαζαράκι σε απλό σχήμα)

Την Κυριακή των Βαΐων εορτάζουμε τη θριαμβευτική είσοδο του Χριστού στα Ιεροσόλυμα έξι μέρες πριν προδοθεί και υποστεί το σταυρικό θάνατο. Η Κυριακή των Βαΐων είναι η αρχή της Μεγάλης Εβδομάδας. Το πρωί, όλες οι εκκλησίες προσφέρουν βάγια θυμίζοντας έτσι την θριαμβευτική είσοδο του Χριστού στην Ιερουσαλήμ, πριν τα Πάθη του. Ο κόσμος πηγαίνει στην εκκλησία και παρακολουθεί την "Ακολουθία του Νυμφίου", μια ιδιαίτερη λειτουργία.

Όλη την Μεγάλη Εβδομάδα δεν ακούν τραγούδια, δεν τραγουδάνε, ούτε σφυρίζουν, στα καφενεία δεν παίζουν χαρτιά. Είναι εβδομάδα Πένθους για τον Χριστιανισμό.

Η βδομάδα των Παθών είναι η Μεγάλη Βδομάδα γιατί μεγάλα είναι κι αυτά που θα συμβούν. Οι γιαγιάδες μας έλεγαν:

"Μεγάλη Δευτέρα, μεγάλη μαχαίρα.

Μεγάλη Τρίτη, ο Χριστός εκρίφθει.

Μεγάλη Τετάρτη, ο Χριστός επιάστει.

Μεγάλη Πέφτη, ο Χριστός εδέθει.

Μεγάλη Παρασκευή, ο Χριστός στο καρφί.

Μεγάλο Σαββάτο, αρνί και ρίφι κάτω.

Ξημερώνει και η Λαμπρή με το μοσχομουρισμένο αρνί "

ΤΟ ΚΑΨΙΜΟ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ

Πριν την Ανάσταση σε διάφορα χωριά της Νάξου (Απείρανθος - Εγγαρές κ.α) κατά τη διάρκεια της Σαρακοστής όλα τα παιδιά του χωριού μαζεύουν ξύλα και τα αφήνουν στο προαύλιο της εκκλησίας. Την παραμονή της Ανάστασης σχηματίζουν ένα μεγάλο σωρό από τα ξύλα και στην κορυφή έχουν ένα σκιάχτρο ή μια κρεμάλα που υποτίθεται ότι είναι ο Ιούδας και την ώρα που ο παπάς λέει το ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ βάζουν φωτιά και καίνε τον Ιούδα. Η καμπάνα του χωριού χτυπά και πέφτουν πυροβολισμοί και βαρελότα.

Την Μεγάλη Δευτέρα το βράδυ γίνεται η Ακολουθία του Νυμφίου. Θυμόμαστε επίσης την περίπτωση του Ιωσήφ, που παρόλο που ήταν γεμάτος καλοσύνη, τ' αδέρφια του τον πούλησαν για σκλάβο. Η Εκκλησία μας τον παραλληλίζει με τον Χριστό.

Την Μεγάλη Τρίτη ακούμε το ωραίο τροπάριο της Κασσιανής, που ψάλλετε το βράδυ: "Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή...".

Την Μεγάλη Τετάρτη το πρωί γίνεται η Προηγιασμένη Θεία Λειτουργία, και το απόγευμα ή βράδυ γίνεται το Μυστήριο του Αγίου Ευχελαιίου. Στο Ευχέλαιο ο παπάς διαβάζει επτά ευαγγέλια, κι επτά ευχές για να ευλογήσει λάδι που το χρησιμοποιούμε για την θεραπεία ψυχικών και σωματικών ασθενειών. Μετά την ακολουθία του Αγίου Ευχελαιίου, ο παπάς μας σταυρώνει με λάδι στο μέτωπο, μάγουλα, σαγόνι, και χέρια. Η Μεγάλη Τετάρτη είναι η ημέρα προδοσίας του Ιούδα.

Τη Μεγάλη Πέμπτη είναι η ημέρα του Μυστικού Δείπνου. Το πρωί γίνεται η Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου και λένε ότι είναι καλό να κοινωνήσεις την Μεγάλη Πέμπτη. Ζυμώνονται και τα τσουρέκια και βάφονται τα αυγά. Το πατροπαράδοτο βάψιμο των αυγών γίνεται από μερικές νοικοκύρες μέσα σε ένα μεγάλο καζάνι, βάζοντας κι ένα κλαδί από σχοίνα μέσα. Μερικές γιαγιάδες της Νάξου όπως η Κυρά Βαρβάρα του Κάμπου και γιαγιά μου, βάφουν τα αυγά με ένα εντελώς φυσικό τρόπο. Με ένα είδος φυτού που η ρίζα του βγάζει ένα φανταστικό πορφυρό χρώμα. Έτσι τα αυγά βάφονται φυσικά και παίρνουν ένα κατακκόκινο χρώμα. Το βράδυ στην εκκλησία ψέλνεται η μακρά ακολουθία των Παθών με τα 12 Ευαγγέλια και αναπαριστάνεται ξανά η Σταύρωση. Μετά το πέμπτο Ευαγγέλιο γίνεται η περιφορά του Εσταυρωμένου. Τα παπαδάκια προχωρούν μπροστά με λαμπάδες, ακολουθεί ο παπάς σηκώνοντας τον Σταυρό με τον Χριστό, με αναμμένα κεριά πάνω στον Σταυρό, και γίνεται η περιφορά μέσα στην Εκκλησία καθώς όλοι ψάλλουν τον συγκλονιστικό ύμνο "Σήμερον κρεμάται επί ξύλου ο εν είδασει την γή κρεμάσας....".

Αφού τελειώσουν τα 12 Ευαγγέλια, κοπέλες αναλαμβάνουν να στολίσουν τον Επιτάφιο με γιρλάντες από λευκά λουλούδια, έτσι ώστε το πρωί της επόμενης μέρας να είναι έτοιμος να δεχθεί το σώμα του Χριστού κατά την Αποκαθήλωση. Στην Γαλήνη γίνονται τα «**Πυροφάνα**». Βάζουν ξέρα καλάμια σε στοίβες όρθια δεμένα και τα ανάβουν. Υποτίθεται ότι ήταν τα δαδιά που κρατούσαν οι στρατιώτες ψάχνοντας για τον Χριστό. Την επόμενη μέρα με τα καμένα καλάμια και ότι έχει απομείνει από αυτά, ψήνουν οι νοικοκυρές ψωμί στον πέτρινο φούρνο.

Η Μεγάλη Παρασκευή είναι ημέρα πένθους. Καθώς το δράμα του Ιησού κορυφώνεται .Κανείς δεν πρέπει να πιάσει στα χέρια του σφυρί , γιατί θεωρείται μεγάλη αμαρτία.Ο στολισμός από τα παιδιά και τις γυναίκες και η περιφορά του επιταφίου είναι το κυριότερο έθιμο της Μεγάλης Παρασκευής. Το βράδυ γίνεται ο Εσπερινός και η περιφορά στα φρεσκοασπρισμένα σοκάκια των χωριών .

Στην περιφορά του Επιταφίου προπορεύεται η μπάντα ή η χορωδία και παίζει πένθιμα εμβατήρια, ακολουθούν οι ιεροψάλτες, ο κλήρος, οι μυροφόρες, τα εξαπτέρυγα, πρόσκοποι και οι πιστοί που ψέλνουν καθ όλη τη διάρκεια της λιτανείας. Σε όλη τη διαδρομή οι πιστοί ραίνουν τον επιτάφιο με λουλούδια και αρώματα και από τα μπαλκόνια τους, κρατώντας αναμμένα κεριά. Στη χώρα της Νάξου κατά την διάρκεια της περιφοράς συναντιούνται και οι τρεις επιτάφιοι από τις τρεις εκκλησίες της Χώρας :Παντάνασσα, Μητρόπολη (Ζωοδόχος Πηγή) και του Αγίου Νικόδημου όπου στέκονται για λίγο μαζί και συνεχίζουν μετά.Είναι ένα πολύ ωραίο θέαμα.

Το Μεγάλο Σάββατο στο σπίτι οι νοικοκυρές ετοιμάζουν την παραδοσιακή μαγειρίτσα και τα γαρδουμάκια ώστε όταν γυρίσουν από την εκκλησία να γευθούν τα αναστάσιμα εδέσματα , να τσουγκρίσουν τα κόκκινα αυγά και να ευχηθούν "Χριστός Ανέστη".

Οι πιστοί προετοιμάζονται για το χαρμόσυνο μήνυμα της Ανάστασης. Ένα από τα βασικότερα τελετουργικά στοιχεία της Ανάστασης είναι το αναστάσιμο Φως, με κορυφαία στιγμή την πρόσκληση του ιερέα «**Δεύτε λάβετε Φως**». Το Φως αυτό οι πιστοί το μεταφέρουν στα σπίτια τους στο τέλος της λειτουργίας. Μπαίνοντας «σταυρώνουν» πρώτα το ανώφλι της εξώπορτας.

Τα μεσάνυχτα ο ιερέας φωνάζει το «**Χριστός Ανέστη!**». Τα παιδιά ανάβουν τα βαρελότα και οι καμπάνες χτυπούν χαρμόσυνα αναγγέλωντας την ανάσταση του Χριστού.

Οι λαογράφοι και εθνολόγοι συσχετίζουν το στοιχείο των θορύβων (βεγγαλικά κ.α.) κατά την Ανάσταση με τη διαδεδομένη δοξασία ότι τα βλαβερά και εχθρικά πνεύματα διώχνονται με εκφοβιστικούς κρότους. Αρκετά διαδομένη κατά το παρελθόν ήταν η αναπαράσταση της σκηνης των «κεκλεισμένων θυρών». Μπροστά στην πόρτα της εκκλησίας, όταν επέστρεφε η πομπή με τα αναμμένα κεριά της Ανάστασης, ο ιερέας που παρίστανε το

Χριστό, ενώπιον των πυλών της Κόλασης, έψελνε τους διαλογικούς στίχους 7-10 του ΚΓ' ψαλμού του Δαβίδ : «**Άρατε πύλας οι άρχοντες υμών και επάρθητε πύλαι αιώνιοι και εισελεύσεται ο Βασιλεύς της δόξης**».

Ο διάκος από μέσα, που παρίστανε το διάβολο, προσπαθούσε να εμποδίσει την είσοδο. Τελικά ο ιερέας έσπρωχνε ορμητικά, άνοιγε τη θύρα και έμπαινε μέσα ως ο λυτρωτής των αμαρτωλών.

Η κορύφωση των εορταστικών εκδηλώσεων είναι η **Κυριακή του Πάσχα**, η μέρα του πατροπαράδοτου οβελία. και με την βασική Ναξιώτικη σπεσιαλιτέ, το «μπάτουδα» ή «πάτουδα» όπου το κάνουν στη Κωμιακή και την Απείρανθο κυρίως, καθώς και σε μερικά άλλα χωριά. Το μπάτουδο ή πάτουδο είναι κατσικάκι παραγεμισμένο με

διάφορα μυρωδικά ,χορταρικά της Νάξου, ρύζι, όπου και ψήνεται σε πέτρινο φούρνο.

Από το πρωί οι νοικοκυρές ετοιμάζουν το κατσικάκι ή το αρνί (αναλόγως το χωρίο που έχουν το δικό τους παραδοσιακό τρόπο (π.χ. σούβλα ή μπάτουδο), το ψήνουν στον παραδοσιακό πέτρινο φούρνο με ξύλα και στήνουν το γιορτινό τραπέζι για την οικογένεια. Ακολουθούν χοροί και τραγούδια.

Καλό Πάσχα.

Α.Λ.